

De coöperatie, een duurzame onderneming

75 jaar NCR. Het is verheugend juist nu te kunnen constateren dat er veel belangstelling is voor de coöperatieve ondernemingsvorm. Er is sprake van een ware opleving waarbij opvalt dat ook buiten de land- en tuinbouw de belangstelling zeer groot is.

Men kiest die coöperatieve ondernemingsvorm omdat het gaat om een eigentijdse, transparante, democratisch ingerichte onderneming.

Vanzelfsprekend is de coöperatie géén tovermiddel. Het is wel een moderne ondernemingsvorm waarmee men goed kan inspelen op de eisen die tegenwoordig aan het ondernemen worden gesteld. In deze tijd, nog steeds de tijd van een economische recessie, wordt druk gediscussieerd over een andere marktordening, over ondernemen en ethiek, en over duurzaamheid. Hierbij valt op dat men – de ondernemers, de politici, de overheid, de vakbonden – een bereidheid toont om daadwerkelijk te praten over principes, uitgangspunten en maatschappelijke verantwoordelijkheden. Het ondernemen moet ook een maatschappelijk doel dienen. Dat is wat anders dan shareholders-value. Dat is wat anders dan een hoge winst op de zo kort mogelijke termijn. Wordt het ondernemen anders gewaardeerd, dan krijgen alle betrokken spelers ook een andere rol. De spelers zijn de ondernemers zelf, de financiers, de banken, de werknemers, de consumenten, de belangenbehartigende organisaties, en de overheid – zowel de overheid als wetgever, als medeondernemer en als financier. Er wordt in dit kader wel gesproken over een andere oriëntatie op het ondernemen. Winst blijft belangrijk, maar er zijn ook andere factoren die meewegen.

Van oudsher zijn coöperaties in de land- en tuinbouw altijd gericht op de lange termijn. Het gaat, hoewel dat vooral in moeilijke tijden zoals nu wel eens anders lijkt, niet om de hoogste prijs voor agrarische producten vandaag, maar gerekend over meerdere jaren, om een betere gemiddelde prijs dan wanneer de coöperatie er niet zou zijn geweest.

Langetermijnstrategie is dus eigen aan de specifieke doelstelling van de coöperatieve onderneming. Er is ook een maatschappelijke belang van de coöperatie om ervoor te zorgen dat de sector sterk blijft – men kan het ook zo zien – de boerderij van de leden kan zo zijn waarde behouden. (Dát is het doel van de coöperatie.)

Agrarische coöperaties hebben zich bewezen. Nederland als land- en tuinbouwnatie mag er zijn; de tweede agrarische exporteur ter wereld, na de VS, en voor Frankrijk.

Dit succes van de coöperatieve ondernemingsformule werd gerealiseerd dankzij de leden. Een coöperatie is niet mogelijk zonder ledenbinding. Nogal eens neemt men te gemakkelijk

in dit verband de term solidariteit in de mond, althans men realiseert zich niet altijd dat solidariteit synoniem is aan verplichtingen, aan niet weglopen als het even moeilijk wordt. Wanneer men op deze wijze op elkaar kan rekenen, is er veel mogelijk; ondernemen in solidair verenigingsverband heeft geleid tot grote successen. Maar, het blijft ondernemen met alle risico's van dien. Anders dan een enkel lid nog wel eens lijkt te denken, is de coöperatie niet een openbaar nutsbedrijf, een bedrijf waaraan men altijd zijn product kwijt kan tegen een gegarandeerde prijs. Coöperatief ondernemen is voor bestuur en toezichthouders ondernemen samen met een achterban, in het belang van die achterban.

Zelfbestuur, dat wil zeggen bestuur en toezicht door de leden zelf, is daarvan een kenmerk. Dit kenmerk hangt uiteraard samen met een ander kenmerk van het coöperatief ondernemen, dat van de zelffinanciering. Die zelffinanciering rechtvaardigt maximale betrokkenheid van de leden bij de strategische besluitvorming, zoals ook in de NCR-code voor coöperatief ondernemerschap als belangrijk principe is vastgelegd. Het lid heeft dus belangrijke rechten, rechten welke wel in balans moeten zijn met medeverantwoordelijkheid. Overigens, de coöperatie is niet altijd het juiste antwoord. Individuele boeren en tuinders moeten zich zeker altijd blijven afvragen wat zij zelf beter kunnen, hoe zij zichzelf als ondernemer beter kunnen ontplooiën zonder die coöperatieve binding. Immers, voor elke ondernemer geldt zijn ondernemersvrijheid als vertrekpunt en een kritische houding ten opzichte van coöperaties is daarbij op zijn plaats.

Investeren in langetermijnstrategie betekent in deze snelle tijden investeren in innovatie. Nederland dankt haar positie aan de voorsprong in vele sectoren van de land- en tuinbouw. Die voorsprong handhaven, juist nu, in een tijd van recessie, is een hele opgave. Vasthouden aan de coöperatieve formule is hier essentieel. Van bijzondere betekenis daarbij is nu de aandacht voor de duurzaamheid. Coöperatieve oriëntatie op duurzaamheid kan wederom resulteren in een voorsprong.

Maar wat is dat nu, duurzaamheid? Het is ongetwijfeld een van de meest misbruikte begrippen van deze tijd. De echte duurzaamheidsdiscussie is aangevangen binnen de Verenigde Naties eind jaren tachtig van de vorige eeuw. Er ontstond een zorg over uitputting van natuurlijke bronnen en over een voortschrijdende economisering met als kenmerk dat arm armer wordt, en rijk rijker. Het gaat hier, zo werd in VN-verband vastgesteld, om een mondiale problematiek waarbij er een samenhang bestaat tussen verschillende probleemvelden, respectievelijk uitdagingen;

- Armoedebestrijding,
- Economische ontwikkeling,
- Onderwijs,

- Ecologie,
- Sociale verhoudingen.

Dit is de duurzaamheidsproblematiek zoals oorspronkelijk bedoeld, ook wel aangeduid als de drie p's van:

* People,

* Profit,

* Planet.

Economische ontwikkeling is belangrijk bij de oplossing van de hier geschetste problematiek, maar het moet wel een **duurzame** economische ontwikkeling zijn; een ontwikkeling welke tegemoet komt aan de noden van het heden zonder de behoeftevoorziening voor komende generaties in gevaar te brengen.

Hetzij nog eens benadrukt, aandacht voor duurzaamheid dient ook een economisch doel.

Economische groei is in deze wereld, zeker in de land- en tuinbouw, beslist nog steeds noodzakelijk.

Zoals ook blijkt uit de toelichting bij de begroting van het ministerie van LNV heeft de regering aandacht voor de grote rol die juist de land- en tuinbouw kan spelen als het gaat om de duurzaamheidsproblematiek. Echter, met een versnippering van gelden over kleine projecten, hoe sympathiek ook, komen wij er niet. Hebben wij het over duurzaamheid – zoals bedoeld door de VN – dan moeten wij het ook hebben over bijvoorbeeld energie, en over biotechnologie; de grote moeilijke thema's moeten wij niet uit de weg gaan.

Volgens sommige maatschappijanalisten zal met de huidige economische crisis het harde Wall Street kapitalisme verdwijnen. Er wordt gevraagd om een nieuwe oriëntatie bij het ondernemen, om ondernemen in het teken van de duurzaamheidsproblematiek. Het is ook tegen die achtergrond dat premier Balkenende een discussie startte over een nieuwe economische orde. Hij bepleit verdere studie naar wat hij noemt een Rijndeltamodel. Ondernemerschap is daarbij essentieel, maar vraag en aanbod zijn niet heilig. De teleurstellende ervaringen met privatisering en ondernemingswijze productie en dienstverlening in wat vroeger de publieke sector heette, vragen om een herbezinning op het functioneren van het marktmechanisme en de rol van de overheid als regisseur bij deze aanpak.

Verdere studie en debat daarover lijkt heel nuttig en de NCR wil daarbij zeker een rol spelen. Gaat het om transparant en ethisch verantwoord ondernemerschap, om gezonde marktverhoudingen met aandacht voor duurzaamheid, dan moet de coöperatieve formule niet over het hoofd worden gezien. Dat zal ook niet gebeuren. Wat hierbij overigens helpt is dat de VN van plan is 2012 uit te roepen tot het jaar van de coöperatie.

Voor ons is dat aanleiding te kijken om samen met onze leden en samen met de Nederlandse regering – de eerste contacten daarover hebben al plaatsgevonden – aandacht te vragen voor de coöperatieve formule als antwoord op de vele vragen vanuit de samenleving. In een meer participatieve maatschappij, waarbij de consument niet alleen consument is maar ook burger, en de ondernemer niet gaat voor alleen winst, maar voor maatschappelijk verantwoord ondernemen naast winst, past de coöperatie. De coöperatieve land- en tuinbouw kan dus een voorbeeldrol vervullen.

Een geheel nieuwe rechtsvorm voor wat is gaan heten de maatschappelijke onderneming, zoals de regering momenteel voorstelt, is niet nodig. Ook daarover voert de NCR overleg; de coöperaties hebben zich immers bewezen als maatschappelijke onderneming. Het is dan ook begrijpelijk dat het aantal coöperaties momenteel snel groeit en populairder wordt in verschillende sectoren buiten de land- en tuinbouw.

Maar deze coöperaties moeten wel de kans krijgen aan hun taken te voldoen. Er is wat dat betreft veel veranderd in onze wereld. Coöperaties zijn van structuur veranderd, kennen soms een andere governance en financiering dan vroeger, besteden aandacht aan professionalisering van bestuur en toezicht, en aan ledenbetrokkenheid, en beraden zich voortdurend over hun strategie met daarin de ruimte voor innovatie. Land- en tuinbouwcoöperaties willen succesvol zijn op de (inter)nationale markt. Innovatie en aandacht voor duurzaamheid geeft hen daarbij, zoals gezegd, een voorsprong. Die kan alleen behouden blijven met coöperatieve samenwerking, samenwerking tussen ondernemers, samenwerking in de keten. Vrije mededinging is belangrijk maar moet wel ten dienste staan van de oriëntatie op duurzaam ondernemerschap. Met veel belangstelling wachten wij een rapport af van de SER over het spanningsveld dat zich momenteel manifesteert tussen het mededingingsbeleid van de Nederlandse Mededingingsautoriteit enerzijds en duurzaam ondernemerschap anderzijds.

Het moge duidelijk zijn, de coöperatieve onderneming van nu is niet meer de coöperatie van 75 jaar geleden. Er is veel veranderd. Maar, de doelstelling is dezelfde gebleven; over een langere termijn voorzien in goede condities voor de leden, met respect voor alle betrokkenen, dus op wat wij nu noemen; een duurzame wijze. Te gemakkelijk zeggen wij soms dat de ideologie is verdwenen. Dat is dus niet zo. De ideologie van de coöperatie is de ideologie van het duurzaam ondernemen. De NCR – 75 jaar jong – rekt het tot haar taak om samen met de land- en tuinbouwcoöperaties hier een voorbeeldrol te blijven vervullen.

XXXXXXXXXXXXXXXXXX